O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

MIRZO ULUG‘BEK NOMIDAGI O‘ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETINING JIZZAX FILIALI

ZAMONAVIY INNOVATSION TADQIQOTLARNING DOLZARB MUAMMOLARI VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: YECHIMLAR VA ISTIQBOLLAR

mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami

(2024-yil 17-18-may)

(1-qism)

JIZZAX-2024

“Zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari: yechimlar va istiqbollar” mavzusidagi Respublika ilmiy-texnik anjuman materiallari to‘plami – Jizzax: O‘zMU Jizzax filiali, 2024-yil 17-18-may. 410-bet.

Respublika miqyosidagi ilmiy-texnik anjuman materiallarida zamonaviy innovatsion tadqiqotlarning dolzarb muammolari va rivojlanish tendensiyalari sohasidagi innovatsion tadqiqotlar aks etgan.

Globallashuv sharoitida davlatimizni yanada barqaror va jadal sur’atlar bilan rivojlantirish bo‘yicha amalga oshirilayotgan islohotlar samarasini yaxshilash sohasidagi ilmiy-tadqiqot ishlariga alohida e’tibor qaratilgan. Zero iqtisodiyotning, ijtimoiy sohalarni qamrab olgan modernizatsiya jarayonlari, hayotning barcha sohalarini liberallashtirishni talab qilmoqda.

Ushbu ilmiy ma’ruza tezislari to‘plamida mamlakatimiz va xorijlik turli yo‘nalishlarda faoliyat olib borayotgan mutaxassislar, olimlar, professor-o‘qituvchilar, ilmiy tadqiqot institutlari va markazlarining ilmiy xodimlari, tadqiqotchilari, magistr va talabalarning ilmiy-tadqiqot ishlari natijalari mujassamlashgan.

Mas’ul muharrirlar: DSc.prof. Turakulov O.X., PhD. O‘ralov A.I.

Tahrir hay’ati a’zolari: p.f.d.(DSc), prof. Turakulov O.X., b.f.f.d. (PhD) O‘ralov A.I., t.f.f.d.(PhD), dotsent Abdumalikov A.A., t.f.n., dots. Baboyev A.M., t.f.f.d.(PhD), dots. Abduraxmanov R.A., p.f.f.d.(PhD) Eshankulov B.S., p.f.n., dots. Alimov N.N., p.f.f.d.(PhD), dotsent Alibayev S.X., p.f.f.d. (PhD) Halimov O‘.H., p.f.f.d.(PhD), dotsent Karshiyev A.A., f.f.f.d.(PhD), dotsent Sindorov L.K., t.f.f.d.(PhD), dotsent Nasirov B.U., b.f.f.d. (PhD), dotsent Mustafaqulov M.A., f.f.f.d. (PhD) Alibekov D.A.., f-m.f.f.d. (PhD) Sharipov X.F., ps.f.f.d.(PhD) Norbekova B.Sh., i.f.n., dots. Tsoy M.P., Qayumov O.A., Jo‘rayev M.M.

Mazkur to‘plamga kiritilgan ma’ruza tezislarining mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlarning to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalar, keltirilgan takliflarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

18. Nasriddinovich U. A., Nasriddinovich U. A. GORIZONTGA BURCHAK OSTIDA OTILGAN JISM HARAKATI VA DASTURIY TAMINOTI //Scientific Impulse. – 2023. – T. 1. – №. 8. – C. 437-444.
19. Nasriddinovich U. A. AXBOROTLASHGAN PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALAR–TA'LIM SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING SAMARALI VOSITASI //TADQIQOTLAR. UZ. – 2024. – T. 37. – №. 3. – C. 166-168.
20. Alisher T., Asrorjon U. APPLICATION AND RESULTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN EDUCATION //International Journal of Contemporary Scientific and Technical Research. – 2023. – C. 28-30.
21. Zhomurodov D., Ulashev A., Tozhiyev A. THE SYSTEM FOR DETERMINING THE QUALIFICATIONS OF INDUSTRY EXPERTS //Евразийский журнал академических исследований. – 2023. – T. 3. – №. 4 Special Issue. – C. 280-289.

O‘ZBEKISTONNING EKSPORT FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA EKSPORTNI RAG‘BATLANTIRISH AGENTLIGINING O‘RNI

Bo‘ltakov Sardor Oqbo‘ta o‘g‘li
Asrayev Shavkat Baxtiyor o‘g‘li
O‘zbekiston Milliy universitetining Jizzax filiali
sardorboltakov9@gmail.com

Annotatsiya. Bugungi kunda mamlakatimizda iqtisodiy hududlar va kichik sanoat zonalari tashkil etishga alohida e’tibor berilmoqda. Tashkil etilayotgan iqtisodiy hududlardan ko‘zlangan muhim maqsadlardan biri hududning eksport salohiyatini oshirish. Mazkur maqolada mamlakatimiz eksport salohiyatini oshirish maqsadida tashkil etilgan Eksportni rag‘batlantirish agentligi va uning amalga oshirayotgan keng ko‘lamli ishlari hamda natijalari o‘z aksini topgan.

Kalit so‘zlar. eksport, Eksportni rag‘batlantirish agentligi, tovarlar va xizmatlar, tadbirkorlik, tashqi savdo aylanmasi.

Bizning global iqtisodiyotimizda iste’molchilar o‘zlarining mahalliy oziq-ovqat do‘konlari va chakana savdo do‘konlarida dunyoning har bir burchagidan mahsulotlarni ko‘rishga odatlangan. Ushbu chet el mahsulotlari yoki import iste’molchilarga ko‘proq tanlovlar beradi. Ular odatda mahalliy ishlab chiqarilgan har qanday ekvivalentga qaraganda arzonroq ishlab chiqarilganligi sababli, import iste’molchilarga uy xo‘jaliklari byudjetini boshqarishda yordam beradi. Import va eksportdagi narxlarning o‘zgarishi Mehnat statistikasi byurosi tomonidan e’lon qilingan Import/eksport indeksi (MXP) tomonidan kuzatiladi.

Agar mamlakatga eksportga nisbatan import juda ko‘p bo‘lsa - bu o‘sha mamlakatdan chet elga jo‘natilgan mahsulotlar - bu mamlakatning savdo balansini buzishi va uning valyutasini qadrsizlantirishi mumkin. Mamlakat valyutasining qadrsizlanishi mamlakat fuqarolarining kundalik hayotiga katta ta’sir ko‘rsatishi

mumkin, chunki valyutaning qiymati mamlakatning iqtisodiy ko‘rsatkichlari va yalpi ichki mahsulotini (YaIM) eng katta belgilovchi omillardan biridir.

Bundan kelib chiqadiki, eksport hajmining import hajmidan oshishi mamlakat iqtisodiyotiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. O‘zaro bog‘langan dunyoda tovarlar va xizmatlar eksporti iqtisodiy o‘sishni rag‘batlantirish va butun dunyo bo‘ylab xalqlar farovonligini oshirishda hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Eksport taraqqiyotning katalizatori bo‘lib, mamlakatlarga xalqaro bozorlarga chiqish uchun o‘zlarining noyob resurslari, malakalari va tajribasidan foydalanish imkonini beradi.

Yurtimizda eksport sohasini rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli islohotlar olib borilmoqda. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar va tashqi savdo vazirligi huzurida Eksportni rag‘batlantirish agentligi tashkil etilib, eksport hajmini oshirish uchun eksport qiluvchi korxonalarga moliyaviy ko‘mak berish mexanizmlari yaratildi.

Jahon bozorlarida raqobat keskinlashib borayotgan sharoit mahsulotlar eksporti hajmini oshirish orqali yangi bozorlarga kirib borish va an’anaviy bozorlarda o‘z o‘rnini mustahkamlash uchun eksport qiluvchilarni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlashni yanada kengaytirish zaruriyatini yuzaga keltirmoqda.

Yuqoridagi ma’lumotlardan ko‘rinib turibdiki, eksport mamlakat iqtisodiyotining asosiy bo‘g‘inlaridan biri hisoblanadi. Shuning uchun, O‘zbekistonda uni rivojlantirish va salohiyatini kengaytirish maqsadida keng ko‘lamli islohotlar olib borilmoqda.

Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 10-yanvaridagi “Paxta-to‘qimachilik klasterlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash, to‘qimachilik va tikuv-trikotaj sanoatini tubdan isloh qilish, shuningdek, tarmoqning eksport salohiyatini yanada oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-2-son Farmoniga asosan:

Eksportdan oldingi va eksport savdo operatsiyalarini moliyalashtirish uchun eksportni qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi mablag‘lari hisobidan o‘tgan 12 oy davomida amalga oshirilgan eksport hajmidan kelib chiqidi.

Yevropa davlatlari, Turkiya, Marokash, Shimoliy va Janubiy Amerika, Arab davlatlari, Koreya va Yaponiyaga mato, trikotaj va tayyor kiyim-kechak va trikotaj mahsulotlarini eksport qilishda 2024-yil 1-yanvargacha bo‘lgan muddatga transport xarajatlarining 70 foiz kompensatsiya uchun subsidiyalar beriladi. Shu o‘rinda ta’kidlash joizki, transport va logistika klasterlar tizimida yuklarni tashishda raqamlashtirishdan, ya’ni axborot kommunikatsion texnologiyalardan, innovatsion logistikadan foydalanish katta ahamiyatga egadir.

2028-yil 1-yanvargacha Qoraqalpog‘iston Respublikasida faoliyat yuritayotgan tadbirkorlik sub’yektlariga ishlab chiqarilgan mahsulotlarni xorijiy davlatlarga eksport qilinadigan 35 ta turdagi mahsulotlar hamda eksport qilinadigan mahsulotlarni ishlab chiqarish uchun xarid qilinadigan 22 ta turdagi xomashyo mahsulotlarini respublika bo‘ylab tashishdagi transport xarajatlarining 70 foizini qoplab berish tartibi tasdiqlandi.

Tadbirkorlik sub’yektlar va eksport qiluvchilarning arizalarini o‘rnatilgan tartibda qabul qilish, ko‘rib chiqish va kompensatsiya to‘lovlarini amalga oshirish choralarini ko‘rish O‘zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi

huzuridagi Eksportni rag‘batlantirish agentligi tomonidan amalga oshirilishi ko‘zda tutilgan.

Xalqaro iqtisodiy aloqalarning rivojlanishi eksportning barqaror o‘sishiga ko‘maklashadi va bu o‘z navbatida ma’lum natijalarga erishish uchun zamin yaratadi. Mamlakatning eksport salohiyatini oshirish, eksportyorlarni davlat tomonidan qo‘llab-quvvatlash, eksportbop mahsulotlar nomenklaturasini kengaytirish maqsadida amalga oshirilgan islohotlar natijasida eksportyorlar soni 6136 taga yetdi va ular tomonidan 10797,1 mln. AQSH dollari (nomonetar oltindan tashqari) qiymatidagi (2022-yilning mos davriga nisbatan 9,2 % ga ko‘paydi) tovar va xizmatlar eksport qilinishi ta’minlandi.

XSST* bo‘yicha eksport tarkibi (2023-yil yanvar-avgust ulushi %da)

Oziq-ovqat mahsulotlari va tirik hayvonlar	7,1
Ichimliklar va tamaki	0,5
Nooziq-ovqat xomashyo, yoqilg‘idan tashqari	1,2
Mineral yoqilg‘i, yog'lash moylari va shunga o‘xshash materiallar	3,7
Hayvon va o‘simliklar moylari (yog‘lari), yog‘lar va mumlar	0,05
Kimyoviy vositalar va shunga o‘xshash mahsulotlar	5,1
Sanoat tovarlari	16,8
Mashinalar va transport asbob-uskunalari	5,1
Turli xil tayyor buyumlar	5,2
Boshqa tovarlar	0,2
Oltin	34,3
Xizmatlar	20,9

O‘zbekiston Respublikasida tovarlar tashqi savdosi statistik ko‘rsatkichlarini shakllantirishda, Tashqi iqtisodiy faoliyat tovar nomenklaturasi (keyingi o‘rinlarda TIF TN) bilan birgalikda, Birlashgan Millatlar Tashkilotining Xalqaro standartlashgan savdo tasniflagichi (keyingi o‘rinlarda – XSST) ishlatiladi. Bu o‘z navbatida tahliliy maqsadlarda eksport va import qilinadigan tovarlarni 10 ta katta qismga guruhlash uchun imkon beradi. Tovarlarni XSST bo‘yicha kodlashtirish, TIF TN va XSST o‘rtasida o‘tish kalitlari yordamida amalga oshiriladi.

2023-yil yanvar-avgust oylarida tashqi savdo aylanmasida tovarlar va xizmatlar eksporti bo‘yicha asosiy hamkorlarimiz Rossiya, XXR, Turkiya, Qozog‘iston, Afg‘oniston, Qirg‘iz Respublikasi va Tojikiston kabi davlatlar bo‘lgan. Ularning umumiy eksportdagi ulushi 42,8 % ni tashkil etdi.

Respublika eksporti tarkibida eng yuqori ulushni Toshkent shahri 19,7 % bilan 3 240,4 mln. AQSH dollarini, eng quyi ulushni esa Surxondaryo viloyati 0,7 % bilan 117,5 mln. AQSH dollarini tashkil etdi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 10-yanvardagi PF-2-son Farmoni.

2. Boltakov S., Akhrorov S. MARGINANI’S WORK “HIDOYA”, ITS ECONOMIC THOUGHTS, ECONOMIC LEGISLATION, ZAKATS //Journal of Contemporary World Studies. – 2023. – Т. 1. – №. 1. – С. 15-17.

3. Bo‘ltakov S., Yusufov M. O ‘ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNI QO ‘LLAB-QUVVATLASH //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 150-157.

4. Boltakov S., Naimjonov S., Boltakov S. COMPETITION, COMPETITION HISTORY, TYPES AND TASKS OF COMPETITION. INTRODUCTION TO ECONOMICS //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 124-129.

5. Bo‘ltakov S., Rahmatova D. G ‘ARBIY YEVROPADAGI IQTISODIY G ‘OYALARNING ASOSIY MOHIYATI. G ‘ARBIY YEVROPA MUTAFAKKIRLARI AVGUSTIN, FOMA AVKINSKIY //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 5. – С. 130-134.

6. Bo‘ltakov S., Naimjonov S. O ‘ZBEKISTONDA TADBIRKORLIKNI QO ‘LLAB QUVATLASH VA TADBIRKORLIK SHAKLLARI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 307-313.

7. Булгаков С., Базарбаев Д. РОЛЬ “ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ” В РАЗВИТИИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ В ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 226-232.

8. Болтаков С. Xizmatlar sohasini raqamlashtirishning samaradorligini oshirish //Информатика и инженерные технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2. – С. 165-169.

9. Bo‘ltakov S., Axrorov S. PULNING PAYDO BO ‘LISHI VA XUSUSIYATLARI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 97-101.

10. Bultakov S., Bozorboyev D. O ‘ZBEKISTONDA RAQOBATCHILIK MUHITINING VUJUDGA KELISHI VA RAQOBAT TO ‘G ‘RISIDAGI QONUNCHILIKNING MAZMUNI VA MOHIYATI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 73-78.

11. Bo‘ltakov S. XIZMAT KO‘RSATISH KORXONLARINI RAQAMLASHTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI //Science technology&Digital finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 10-20.

12. Boltakov S., Akhrorov S. APPEARANCE AND FEATURES OF MONEY. Science technology&Digital Finance, 1 (4), 97-101. – 2023.

13. Boltakov S., Akhrorov S. APPEARANCE AND FEATURES OF MONEY //Science technology&Digital Finance. – 2023. – Т. 1. – №. 4. – С. 97-101.

14. Sardor B., Ibragimovich T. K. Digital Transformation Directions in the Restaurant Business //INTERNATIONAL JOURNAL OF BUSINESS DIPLOMACY AND ECONOMY. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 1-4.

15. Bo'ltakov S. et al. TURIZM SOHASIDA RAQAMLI IQTISODIYOTNI AHAMIYATI //Евразийский журнал академических исследований. – 2022. – Т. 2. – №. 12. – С. 60-62.